پرسیارکردن لە تاریکی … عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا

” لە هیچ دنیایەکەوە رەوانە نەکراوم”

رامبۆ: وەک دەزانین خۆشەویستی دەبێ لە نوێوە دابهێنرێتەوە.
قەسیدەی بەشێک لە دۆزەخ
خوێنەری خۆشەویست ئەو دەقەی بەردەستتان یادەوەری نییە، چونکە گێڕانەوەی ژیانی کەسی نییە، وەک چەمکی یادەوەری داوای دەکات. ژیاننامە نییە، وەک ئەوەی لەسەر راستبێژی وەستا بێت، بەڵکو زمانێکی دیکەیە بەرانبەر زمان و لەگەڵ زماندا! نەک بەو مانایەی کە کاری چارەسەرکردنی یەکیەتی زمان بکات، بەڵکو بەو مانایەی کە زمان دەیەوێت.

نەخشی منداڵی

دەڵێن بیری منداڵی تیژە، (زانین)ی قۆناغی منداڵی وەکو نەخشی سەر بەردە، بەشێک لەو بەهرەیە بەر منیش دەکەوێت، چونکە زۆر شتان دەگێڕمەوە دایکم سەری سوڕ دەمێنێ! هەموو ئەوانەی پەیوەندی بە قۆناغی منداڵی و چالاکی میمیۆری و گەشەکردنییەوە هەیە… جگە لە بیرخستنەوەی زانیارییەکان، هەندێک لە منداڵان توانای یادکردنەوەی دەنگیان لەلا بە هێزە و هەندێکی دیکە وێنە و بینین! بەبیرهاتنەوە لە دوو ساڵی یەکەمی تەمەنی منداڵدا کۆپیکردنی شتەکانە و تێگەیشتنی لەگەڵدا نییە، دواتر درککردن دێتە ئاراوە، بۆیە فێرکردنی منداڵ لە رێگای شتە بەرجەستەکانەوە باشتر دەچێتە مێشکەوە! گەشەپێدانی بیرهێنانەوە هەر تەنها شارەزایی زیاد ناکات، بەڵکو لە رووی عەقڵییەوە توانای وەرگرتنیش بە هێز دەکات.

دەزانم لە قسەکردندا پێش هەموو شتێک تاکێتی خۆم لە دەست دەدەم، چونکە (من) دەبێتە راناوێکی رێزمانی و دەچێتە رستەوە. ماوەیەکی زۆر لەگەڵ خۆم بووم، ئەو هەموو ماوەیە بۆم دەرکەوت لەگەڵ خۆبوون لە بیابانێکی وشکوبرینگ، کە ئێمە پێی دەڵێن وڵات، شتێکی ئەستەمە، لە رێگای لەگەڵ خۆبوون ناتوانین خۆمان بدۆزینەوە، لێرە لەو وڵاتە وێرانەیەدا دەبێ پارچە پارچە بیت… یەکێک پێمدەڵێت چای دەخۆیتەوە؟ بۆشاییەکانم لە رێگای ئەویدیکەی وشەوە پڕ کردەوە، وشە دەکەمە

کێلی قەبری ئەو منەی کە نەکرا بیپارێزم! ئەو قسەیە بەرەو یەکێک لە رستە بە ناوبانگەکانی (لاکان) دەبێتەوە، کە دەڵێت (ئارەزووی مرۆڤ ئارەزووی ئەوانیدیکەیە) ئەو رستەیە جەخت لەوە دەکاتەوە کە کاتێک من دەبێتە راناوی رێزمانی هەر تاکێتی من ناکوژرێ، بەڵکو ئارەزووەکانیشی لە دەست دەدات. نازانم دەڵێم چای دەخۆمەوە یان نا! بەڵام دەزانم لەو وێران□ی□دا حەقیقەتی من لە دەرەوەی منەوەیە… نازانم دەڵێم چای دەخۆمەوە یان نا! بەڵام دەزانم دەسەڵاتی کوردی لە ناوەوە کلۆرە… نازانم دەڵێم چای دەخۆمەوە یان نا! بەڵام لە نێو خەیاڵم بە رستەیەک بە دایکم دەڵێم: کاتێک لەسەر دیوار بەربوومەوە و ناوەڕاستی لووتم لە بەردێک چەقی و شکا، ئازاری لە خوێن لەبەر رۆیشتنەکەی زۆرتر بوو… ئەو دەڵێ هەر بە جلی خوێناوییەوە تۆم بۆ لای (ئەحمەد تەبیب) برد، هەر بە یەکجار تەداوی کردن، بۆ خۆت چاک بوویتەوە! ماڵی ئەحمەد تەبیب لە نزیک ئەو ماڵانە بوو، کە لە وێستگەی شەمەندەفەر بە دار و درەخت داپۆشرابوون، پاشان دایکم دەڵێ ئەوە تۆ چۆن هەموو ئەو شتانەت لە بیر ماوە، خۆ ئەو کات هێشتا پێنج ساڵانت تەواو نەکردبوو؟ من دەڵێم ئەوە دووەمجارم بوو ماڵی ئەحمەد تەبیب ببینم، جاری یەکەمم بە هۆی دومەڵی بن گوێچکەی چەپمەوە لەگەڵ باوکم منتان بردە لای و ئەویش هەر بە یەکجار تەداوی چاک بوومەوە. دایکم لەسەرەخۆ دەڵێ ئەوەیان من بۆم گێڕایتەوە، نیشانەکەشی بە بن گوێچکەی چەپتەوە ماوە.

بۆ هەموو دەردێ دەستی ئەحمەد تەبیب بە شیفای عاجل دادەنرا، دەڵێن ناوبانگی تەبیبی ئەو لە شەستەکان و سەرەتای حەفتاکاندا تەواوی هەولێری گرتبۆوە، هەمیشە ماڵی ئەوان نەخۆش و زامداری جۆراوجۆر رووی تێدەکردن، لەبەر ئەوەی ئێمە زۆر لەوان دوور نەبووین، بۆیە وەک دراوسێ مامەڵەیان لەگەڵدا دەکردین… دوای ئەوەی باوکم لە رێگای ماڵی (مونعیم محەمەد ئەفەندی) کە یەکێک بوو لە خواپێداوەکانی شاری هەولێر و تێکەڵاوییان لەگەڵ ماڵی (مستەفا حوزێری) هەبوو، لە کارگەی شیری هەولێر وەک کرێکار بە شێوەیەکی فەرمی دامەزرا، ما□□مان بۆ گەڕەکی کوران، بۆ ئەو خانووە گوازرایەوە کە میری بۆ کرێکارانی کارگە دروستی کردبوو، دوای چەند ساڵێک لە پشت ئەو چوار خانووەی کارگەی شیر، واتە لە شوێنی باخچەی وێنجەی مانگاکانی کارگەی شیری پێشان و شوێنی دەزگای ئاسایشی گشتی ئێستا، میری ریزێک خانووی بۆ کاربەدەستانی هێزی ئەمنی و کارمەندانی خۆی دروست کرد، دووەم خانوو بەلای شەست مەتری و غاباتی کوران و روو لە کۆگای تووتن بەر گۆرانبێژی بە توانا (فواد ئەحمەد

تەبیب) کەوت، ڕاستە ئەوجارە دراوسێیەتیمان نزیکتر کەوتبۆوە، بەڵام ئەحمەد تەبیب و شەستەکان ئاوابوو، حەفتاکان بوو، بۆیە چیتر ئەو ماڵە تەبیبی ماڵی ئێمە نەبوون.

کاتێک ماڵمان لە نزیک حەساری عیزەدین ئاغا بوو، خۆشترین ڕۆژەکانی منداڵی من ئەو کاتانە بوو، کە لەگەڵ نەنکم دەچووینە ئەوبەری ماڵەوە و لە خوار قەبرستان و ئاشی ئەحمەد جەڵەبی باپیرم بیستانی گوندۆرە و ئاروو و تەماتە و بامیە … چێکردبوو، زۆرجاران من بەشی خۆم لە نێو جەمەدانییەک دەکرد و دەمهێنایە ماڵەوە، بەڵام هەمیشە بیرم لای هەڵاتن بوو، بەر لەوەی لە (جەگەی میری) بپەڕمەوە و (هەیاس) ڕێگام پێبگرێت… هەیاس ئەگەرچی شێتێکی بە هێز و ترسێنەر و بە ناوبانگی شاری هەولێر بوو، بەڵام پیاوێکی کەم وێنە بوو، بە ماڵی ئێمە وەک پەرژین وابوو، هەیاس حیکایەتی زۆرە، من ئەگەر لە دووری ماڵەوە هەیاسم دیتبایە، هەمیشە بیرم لە مەسافەیەک بە ڕاکردن دەکردەوە، بەڵام لە نزیک ماڵەوە وەک ناسیاوێک نان و ئاوم بۆ دەبرد. شوێنی زۆربەی کاتەکانی ئەوسای هەیاس بن دیوارە بەرزەکانی ئاشی ئەحمەد جەڵەبی بوو، کە ئێستا ماڵی چەند لێپرسراوێکی باڵای پارتی و یەکێتی شوێنیان گرتەوە… ئەوسا و ئێستای هەولێر بە شیشی هەیاس و شیش و کۆنکریتی پارتی و یەکێتی کۆنترۆڵکراوە! شیشی یەکەمیان بە بەرگریکردن لە خۆ بوو، دووەمیان بە ئارایشکردنی خۆ… هەیاس ڕۆیشت و حیکایەتی هێزی لەگەڵ خۆی بە گۆڕستان برد، بەڵام پارتی و یەکێتی ڕۆژ بە ڕۆژ لاواز دەبن و بەباچەی هێزی جەماوەر لە دەستت دەدەن… هێزی سیاسی کوردی بەردەوام بە بەرگریکردن لە مردن، (کۆنەپەرستی و پەڕگیری) برەو پێدەدەن!

شتەکان وەک چۆن هەن، ئەوە نین، یان مەرج نییە وابن… ژمارەی دانیشتوانی ئەمریکا لە شەش پەینت سەی دنیا تێپەڕ ناکات، بەڵام ئەو بانگەشەیەی کە بە مافی مرۆڤ دەیکات هەموو دنیای لەخۆگرتووە، بیر لەوە ناکاتەوە کە لە سەدا پەنجای سامانی هەموو دنیا لە ئەمریکایە، بیر لەو جیاوازییە گەورەیە ناکاتەوە لە نێوان ژمارەی دانیشتوانی دنیا و خۆی… ئەو قسەیەم لەوەوە دێت، کە ناکۆکی سیاسی هەموو شتێکی بەخۆوە گرێ داوە و هەموو شتێکی بە ڕەمزکردوە. دەزانم هەموو ناکۆکییەک بەرئەنجامی ناهاوسەنگی هێزە، ئەی خۆگونجانی خەڵکی مانای چییە؟ خۆگونجانی خەڵکی پەیوەستبوونێکی درۆزنانەیە!
ئەو قسەیەم گشتگیر و هەندە ڕەقە، بەڵام خەڵکی بە بێ ئاگایی بوون باوەڕ بە ئایدیۆلۆژیا دەهێنن، بەر لەوەی بیر لە ڕاستییەکان بکەنەوە… خەڵکی هەمیشە بە کارێک هەڵدەستن کە حەزی لێناکەن، چونکە

دەیانەوێت لە واقیع دوور بکەونەوە، ئەوە ئایدیۆلۆژیایە! ئایدیۆلۆژیا مانا بە هەموو شتێک دەبەخشێت بە تیرۆر و کۆنەپەرستیش… ئەوەی خەڵکی بە ئاگا ڕاست دەکاتەوە ئایدیۆلۆژیایە، ئەوەی ماندوویان دەکات ئایدیۆلۆژیایە، ئەگەرچی ئایدیۆلۆژیا وەک ئەوەی هەیە، درۆزنانەش بێت.

وەک دەزانین ئاگایی درۆزنانە لای (مارکس) و (ئەنگڵس)ی هاوڕێی فەرمی زاڵی ئایدیۆلۆژیایە، چونکە (ئەوان نازانن چی دەکەن، بەڵام هەر دەشیکەن) ئەوەی نایزانن و دەیکەن، ئایدیۆلۆژیایە. ئەو پێناسە مارکسییە لای (پیتەر سلۆتەردایک) تەواو ئاوەژوو دەبێتەوە، چونکە ئەو بە پێچەوانەی مارکس دەڵێ (ئەوان دەزانن چ دەکەن، بەڵام هەر دەشیکەن)… ئەو قسەیەی سلۆتەردایک جەخت لەوە دەکاتەوە کە فەرمی زاڵی ئایدیۆلۆژیا ئاگایی درۆزنانە نییە، بەڵکو گومانبردنە، بە مانایەکی دیکە نیودژی بوونی ئاگایی درۆزنانەیە لە رووی مەعریفی و رۆحییەوە. ئایدیۆلۆژیا هەمیشە کار لە پێناو ئاراستەکردنی غەریزە و ئاراستە دەروونییەکانی تاک دەکات! ئایدیۆلۆژیا ئەو راستییەیە کە تێگەیشتنمان بەرانبەر واقیع بە لارێدا دەبات، کەواتە راستە خەڵک دەزانن ئایدیۆلۆژیا هەمیشە فێڵیان لێدەکات و بە کاریان دەهێنێت، بەڵام وێڕای ئەوەش وازی لێناهێنن. سلۆتەردایک ئەوە بە زمانحاڵی مرۆڤی گومانبەر دادەنێت، بوونەوەری گومانبەر بەرهەمی بیرکردنەوەی دیکارتی نییە، بەڵکو بەرهەمی ناکۆکیەکانی ئایدیۆلۆژیای سیاسییە! ئەوەی دووەمیان لەسەر بڕوابوون دەوەستێ، نەوەک بیرکردنەوە و راستییەکان. بوونەوەری گومانبەر هەمیشە پێیوایە لە بەر ئەوەی دەوڵەمەند و دزەکان پارێزگاری لە یاسا دەکەن، ئیتر رووبەرووبوونەوەی دەسەڵات هیچ سوودێکی نییە؟!

من بە درێژایی ژیانم هەوڵمداوە وەک مرۆڤێکی بێ زیان دەربکەوم… موتەلیب بە منداڵی زۆر جوان و لەبەر دڵان بوو، پێنج ساڵانی تەواو نەکردبوو، کوڕێکی خرپن و رۆح سووک بوو، ژنانی حەساری عیزەدین ئاغای دراوسێ بە ئەوەی نیگەرانمان بکەن زۆرجاران لێیان دەشاردینەوە، دڵمان دەکەوتە لەرزە، ئەوەندە لە خۆمان دەردەچووین وەک شێتانمان لێدەهات، کە دەیانزانی ئیتر کارمان تەواوە، یەکێک خۆی وا نیشان دەدا زۆر ماندووە، دەستی تێی دەگرت و دەیگوت دەزیمەوە! ئەوە قسەی نەنکم بوو و جاروباریش دایکم بۆی دەگرتەوە و دەیگوت هەموو دەرو دراوسێ لە رۆحی خۆیان خۆشتریان دەویست، هەمیشە لە باوەشیان بووی و دەیانشاردییەوە. بە دایکم دەڵێم ژنێک هەبوو ناوی (زارێ) بوو، زێتر لە باوەشی ئەو بووم نەک هی تۆ، دایکم دەڵێ

زارێ نەبوو، ئەوە کچەکەی بوو (سێوێ)ی خوشکی (محەمەد)… کە ماڵی (مونعیم محەمەد ئەفەندی) لە قەسرەکەی خۆیان ژوورێکیان پێدا بوون و لە بەر هەژاری و بێکەسی لەخۆیان گرتبوون… دایکم دەڵێ تۆ لەگەڵ زارێی خێزانی (حەسەن پۆلیس) لێتتێکچووە، کە نەخۆش کەوتی تۆم بردە ماڵی ئەوان و یەکەمجار لە ژیانتدا ئەو دەرزی لێدایت، ئەوە ئەو کاتە بوو، کە هاتینە گەڕەکی کوران، زارێ دایکی شێرزاد حەسەنی چیڕۆکنوس ماڵییان لە بەرانبەر ماڵی مەلا هەمزەی شیوعی بوو. لە خوار کارگەی شیر و لە بەرانبەر ماڵی ئێمە و لە شوێنی کوورەکانی کوران (فازیل)ی برا گەورەی هەیاسیش خانووی دروست کرد.

دڵداری شاعیر لە یادەوەری□کانیدا باسی (گوندی تیمار)ی نزیک هەولێر -سەر رێگای مەخمور- و دەموددووی ئەو مەلا هەمزەیە دەکات و دەڵێ لە نێو جوتیارانی گوندی تیمار کە باس دەهاتە سەر ئاغا و ستەمکاری پیاوێک زۆر خوێندەوارانه قسەی رێک و بەجێی دەکرد، ناوی مەلا هەمزە بوو، من هەمیشە هانی ئەوانەم دەدا، بۆ ئەوەی دژی ستەم و زوڵمی ئاغاکان بوەستن، هەمیشە لە دەورم کۆ دەبوونەوە و گوێیان لە قسەکانم دەگرت و پەسەندیان دەکرد، ئەگەرچی من جاروبار دەچوومە گوندی تیمار بەڵام ببوومە خۆشەویستی جوتیار و رەنجدەرانی ئەو ناوە. خۆشەویستی پاڵە و رەنجدەران… بۆ دڵداری شاعیر و خۆشەویستی دەرودراوسێ بۆ منی منداڵ□ کاریگەری تایبەتی خۆیان هەبوو، دڵداریان بەرەو شیعری جوان و بەرز برد، منیش بەرەو دڵناسکی و سۆز… دڵدار و سروودی ئەی رەقیب دوو دیوی یەک دراون، من و دڵناسکیش… ئەی رەقیب بۆ بەرگریکردن لە نەتەوە قەڵغان بوو بەڕووی دوژمنان، دڵناسکی منیش بوو بە نەخۆشی و رووبەرووی پزیشکانی کردمەوە، ئەوانە کەمن، کە بۆ ئەی رەقیب هەڵناستنە سەر پێ، ئەو پزیشکانەش نەزانن کە دەیانەوێ دڵی من بە داو و دەرمان چاک بکەنەوە! دڵدار کەوتە سەردەمێ کە ئەی رەقیب لەبری ئەوەی وەک جوانکاری شیعریی سەیر بکرێت، وەک دژ بوونەوە پێناسەی دەکرێ، منیش کەوتمە دنیایەک کە دڵ بەرگەی ئازارەکانی ناگرێ، نە دڵدار لە شیعر دەبێتەوە، نە منیش بەرگەی نەخۆشی دڵ دەگرم!

بەشێک لە ناسنامەی ئەدەبیم